

EÖRSI ISTVÁN: HIS MASTER'S VOICE

SZIVAR ÉS KATAFALK

Két ember beszélget Eörsi István *His Master's Voice* című darabjában – Bécsben, a Theater m.b.H (korlátolt felelősségű társaság) nevű pincészinház pincéjében. A ráadás előadás; lement ugyanis a tisztas széria, de a valóban valódi érdeklődésre tekintettel, ugye... Szóval a ráadás előadás, telt ház előtt, beszélget két férfi.

Lukács György és Eörsi István. És most már mindenki tudja, hogy *Az interjú* című drámáról van szó, amelyet jó néhány évvel ezelőtt, sokkal erősebben teátralizált formában játszottak itthon is, a Játékszínben. Gábor Miklós játszotta Lukács szerepét, emlékszem, lenyűgözve néztem, amint a színészi óriás a nagy gondolkodó életének és munkásságának kanyarjait lajstromozza, és egy pillanatig sem volt számomra kérdés, hogy itt a lehető leghagyományosabb értelemben vett szerepjátékról van szó: egy nagy színész egy nagy filozófus szerepét játssza.

Bécsben kissé másképpen volt: már a plakátról maga Lukács György „szivarozott le” ránk. Alexander Waechter ugyanis annyira, de annyira hasonlít a figurára, hogy az ember hajlamos azt hinni: ezért kapta a szerepet. Márpedig ez, mint tudjuk, a non-fiction alapú színház legnagyobb csapdája – lásd a Marilyn-külsejű marilynket meg a Piaf-külsejű piafokat. És nemcsak azért csapda ez, mert a külső hasonlóság – Lukács esetében pláne – csak azok számára jelentéssel elem, akik, legalább képről, ismerték a filozófust, tehát egyre kevesebb embernek és egyre kevésbé, hanem azért is, mert a személyiség újrafogalmazása helyett egy burok, a test mimetikus megérzékítésére csábítja a színészt. A vonások hasonlóságának megmutatása mellé a gesztusok, a mozgás, a mimika utánzására. A nézőt pedig arra ingerli, hogy a valódit, az alak eredetijét fürkésze a színészen.

Akkor pedig – lett légyen szó bármilyen „drámai” alakról – a drámának „lőttek”: a mutatóny lép a helyére. A valóságos alakról szóló drámában – éppen ezért – szerintem kifejezetten ellenjavallt a hasonlító színész, de legalábbis óriási hendikep az előadás esélyeit illetően. Ilyenformán alighanem az lenne a legjobb, ha Lukácsot egy színdarabban, mondjuk, egy köpcös szőke színész játsszán, de legalább valaki olyan, aki amúgy, mondjuk, Marxra hasonlít.

Alexander Waechternek tehát igen nehéz a dolga.

Eörsi Istváné viszont sokkal könnyebb. Nem a szerepé – pláne nem a szerepet játszó színészé –, hanem az íróé. A Lukács-darab ugyanis jobban látszik otthon lenni Bécsben, mint itthon. Talán mert a szellemi kontextus semleges – tehát kiegyensúlyozottabb, nem neurotikus, még kevésbé hiszterizált: Lukács neve, munkássága nem „posztó”; sem nem vörös, sem nem másmilyen. Lukács György még csak nem is a kommunizmussal cicázó,

olykor „csúnya” dolgokat művelő és minduntalan ki-kiegyező szellemi nagyvad, a kommunizmus vadászprédája, hanem egy jó sokat élt gondolkodó, aki e legfőbb tevékenységét, a gondolkodást egyetlen másodpercre sem függesztette föl, tehát változott a változó időben. Ilyenformán – változásaiban – alkalmas színpadi hősnek látszik.

Alkalmas szituációnak bizonyul az interjúhelyzet is. Emlékszem, a budapesti elő-

adásban mindenféle színpadi „flick-flakk” és trükk volt; kísérletek arra, hogy megmozduljon az alapvetően statikus drámai helyzet – Bécsben Johanna Tomek rendező (egy kezdeti „brechtes” songtól eltekintve) nyugodtan mellőzi a színpadi hatás hagyományos kellékeit; az pedig már a nyugalomnál is több, egyenesen bátorság, ahogy a legfőbb hatáselemmé a szöveget emeli.

Elmesélik tehát azt, ami ebben a darabban

Alexander Waechter (Lukács) és Ronald Kuste (Eörsi) (Gabriella Brandenstein felvétele)

drámai: a lukácsi gondolkodás stációit, a történelmi fordulatok generálta változásokat, kanyarokat. *Felelevenítenek* egy életutat, ráadásul nem a történetek, hanem a *gondoltak* mentén. Ehhez nem kell sok nő (mint itthon); elég egy: maga a rendező, Johanna Tomek játssza Jelena Grabenkót és Bortstieber Gert-rúdót is. Bonyolult díszlet sem kell: a legfontosabb elem az a többfunkciós koporsó, mely szükség esetén íróasztal, máskor katafalk. Lukács bemászik, rámászik, kimászik, mögé mászik – ezek a mozgássorok voltaképpen a szövegben rejlő irónia jelzései; dramaturgiai értelemben új jelenetet indítanak, miközben a megfelelő nézőpontot mutatván, az értelmezés elemeiként működnek.

Kellék sem sok kell: szivar, persze; szaporodó kávéscsészék az ódivatú magnetofon mellett. A játéktér egyetlen „játékos” eleme a létrára kapaszkodó Lukács helye: a mennyország; ateista fogalmazásban a felhők fölötti tér. A terep

tehát döntően a szövegé, melynek játékosága ilyenformán majdnem akadálytalanul érvényesül, és mondhatom: kifejezetten szórakoztató. Tán mert németül a magyar nézőtől kissé elidegenedett, tán mert a közönség előjel nélkül derül, tán mert a két színész szín-darabot játszik, nem pedig valóságot idéz.

És akkor visszakanyarodom ehhez a Lukács-imázshoz, Alexander Waechterhez, aki szellemesen és mellékesen használja ugyan a közismert gesztusokat, és szivarozik is rendületlenül, de elsősorban is belebújik egy színes és izgalmas gondolatvilágba, és kedvtelve, játékosan, önnön eredetijével kicsit összekacsintva megosztja partnerével egy élet szellemi kalandjait. Az pedig színészi remeklés, ahogyan előttünk öregszik; öregszik, de nem tompul. A test hanyatlásának és a szellem fürgeségének szinkronja, groteszk harmóniája ez.

Ronald Kuste, aki *Eörsit* játssza (de más-

ra hasonlít), nem a valódi interjú valódi kérdezőjének vélt érdeklődését és alázatos tiszteletét imitálja, hanem a darab dramaturgiai ellenpontját adja. Ha partnere – szövegében – nehézkes és lassú, ő gyors és könnyed; ha Lukács „poénhoz” ér, ő „alájátszik”: darabként működteti a darabot.

Ez a Theater m.b.H. olyasmi hely lehet, mint nálunk az újabban Ericssonak nevezett „Asbóth”. Itt kellett ráadást játszani *Eörsi* darabjából, mert annyian voltak kíváncsiak rá.

CSÁKI JUDIT

István Eörsi: His Master's Voice
(Theater m.b.H., Bécs)

Díszlet: Werner Schönolt. Jelmez: Eszter Kovásznay. Zene: Paul Winter. Rendezte: Johanna Tomek.

Szereplők: Alexander Waechter, Ronald Kuste, Johanna Tomek.